

عنوان کتاب:
حذف‌افزای سیاسی، اقتصادی و نظامی
کشورهای همجوار ایران

گردآورندگان:
عزیز شکوری - محمد سپهری

سرشناسه	: شکوری، عزیز، ۱۳۴۲-
عنوان و نام پدیدآور	: جغرافیای سیاسی، اقتصادی و نظامی کشورهای همجوار ایران / گردآورنده عزیز شکوری، محمد سپهری.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه هوایی شهید ستاری، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۷۵۵-۲۳-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: خاورمیانه — سیاست و حکومت
موضوع	: خاورمیانه — سیاست اقتصادی
موضوع	: خاورمیانه — تاریخ نظامی
موضوع	: خلیج فارس، منطقه — اوضاع اقتصادی
موضوع	: خلیج فارس، منطقه — سیاست اقتصادی
موضوع	: خلیج فارس، منطقه — سیاست و حکومت
شناسه افزود	: سپهری، محمد، ۱۳۵۱-
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۲ ۷ج۸ش / DS۶۳
رده بندی دیویی	:
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۶۶

نام کتاب: جغرافیای سیاسی، اقتصادی و نظامی کشورهای همجوار ایران

گردآورنده: عزیز شکوری، محمد سپهری

ویراستار: اسماعیل ابراهیمی مقدم

طراح جلد: احسان آبتناس

چاپ اول: بهار ۱۳۹۳

تعداد: ۱۰۰۰ جلد

ناشر: انتشارات دانشگاه هوایی شهید ستاری

چاپ و صحافی: چاپخانه نهاجا

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

حق چاپ و نشر محفوظ است.

مرکز پخش: تهران- بزرگراه آیت الله سعیدی- خیابان دانشگاه هوایی- دانشگاه هوایی شهید ستاری

تلفن: ۶۶۶۳۰۱۱۱ - ۶۴۰۳۲۰۲۴

کد پستی: ۱۳۸۶۷۳۴۱۱

فهرست مطالب

فصل اول: مبانی جغرافیای سیاسی	۱
۱-۱- ماهیت و قلمرو جغرافیای سیاسی	۱
۱-۲- حکومت سرزمینی و نقشه سیاسی جهان	۳
۱-۳- کنورهای مستقل و غیر مستقل	۳
۱-۴- فرآیندهایی که در موجودیت نقشه سیاسی جهان نقش دارند	۵
۱-۵- شکل سرزمین	۵
۱-۶- تنگه‌های مهم بین‌المللی	۷
۱-۷- تعریف دولت حکومت ملی	۷
۱-۸- اصل ملی	۸
۱-۹- کنورهای طبیعی	۹
۱-۱۰- پایتخت مرکز سیاسی کشور	۱۰
۱-۱۱- شکل‌های مختلف حکومت	۱۱
۱-۱۲- مرزهای سیاسی بین‌المللی	۱۲
۱-۱۳- اختلاف مرزی	۱۷
۱-۱۴- تاریخچه قوانین دریایی	۱۷
۱-۱۵- تنگه‌های بین‌المللی	۱۹
۱-۱۶- ویژگی‌های جغرافیایی تنگه هرمز	۲۰
۱-۱۷- مرزهای هوایی	۲۰
فصل دوم	۲۳
جغرافیای سیاسی، اقتصادی و نظامی کشورهای هم‌جوار ایران	۲۳
بخش اول: کشور ترکیه	۲۵
۱-۱- موقعیت و کلیات طبیعی ترکیه	۲۷
۱-۲- موارد ژئوپلیتیک و تأثیرگذار بر روابط با ایران	۲۸
۱-۳- جغرافیای طبیعی ترکیه	۳۰
۱-۴- شبکه آب‌ها و راه‌ها و نقش آن‌ها در عملیات نظامی	۳۲
۱-۵- دریا‌های ترکیه	۳۴
۱-۶- ارتفاعات ترکیه و نقش آن‌ها در عملیات نظامی	۳۶

- ۱-۷- آب و هوای ترکیه ۳۸
- ۱-۸- جغرافیای انسانی ۳۹
- ۱-۹- منابع طبیعی کشور ترکیه ۴۰
- ۱-۱۰- جغرافیای سیاسی کشور ترکیه ۴۰
- ۱-۱۱- وضعیت نظامی ترکیه ۴۱
- بخش دوم: کشور عراق ۴۷
- ۲-۱- موقعیت جغرافیایی کشور عراق ۴۷
- ۲-۲- عراق از لحاظ ناهمواری ها به چهار منطقه تقسیم می شود ۴۷
- ۲-۳- جغرافیای انسانی عراق ۴۹
- ۲-۴- بخش های عراق امروزی و روابط ایران و عراق ۵۰
- ۲-۵- شبکه آب ها و نقش آن ها در عملیات نظامی ۵۵
- ۲-۶- باتی ها، دریاچه ها و نقش آن ها در عملیات نظامی ۵۶
- ۲-۷- آب و هوای عراق ۵۸
- ۲-۸- معادن عراق ۵۸
- ۲-۹- حوضه مهم نفتی عراق ۵۸
- ۲-۱۰- جمعیت، نژاد، آداب و رسوم عراق ۵۹
- ۲-۱۱- شهرهای مهم عراق ۶۰
- ۲-۱۲- وضعیت کردها و شیعیان در عراق ۶۱
- ۲-۱۳- ارتش عراق از گذشته تا امروز ۶۳
- ۲-۱۴- وضعیت نظامی عراق ۶۶
- ۲-۱۵- بنادر و لنگرگاه های عراق ۶۶
- ۲-۱۶- فرودگاه های بین المللی ۶۶
- ۲-۱۷- پایگاه های هوایی ۶۶
- ۲-۱۸- پایگاه های نیروی دریایی ۶۶
- ۲-۱۹- انواع هواپیماهای جنگنده ۶۶
- بخش سوم: کویت ۶۹
- ۳-۱- موقعیت جغرافیایی کویت ۶۹
- ۳-۲- تقسیمات نژادی ۶۹
- ۳-۳- حکومت کشور کویت ۶۹
- ۳-۴- آب و هوای کویت ۷۰

۷۰	۳-۵- وضعیت اقتصادی و ویژگی‌های انسانی کشور کویت.....
۸۱	۳-۶- جزایر کویت و نقش نظامی آن‌ها.....
۷۲	۳-۷- مناطق حساس کویت.....
۷۳	۳-۸- فرودگاه‌های کویت.....
۷۴	۳-۹- وضعیت نظامی کشور کویت.....
۷۵	بخش چهارم: موقعیت و ارزش نظامی حوزه خلیج فارس.....
۷۵	۴-۱- خلیج همیشه فارس.....
۷۶	۴-۲- جغرافیای امنیتی خلیج فارس.....
۷۸	۴-۳- نواحی استراتژیک در خلیج فارس.....
۸۱	۴-۴- مسیر تنگه (ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک).....
۸۳	۴-۵- منطقه کمربند ایران بر جزایر سه‌گانه.....
۸۷	بخش پنجم: عربستان.....
۸۷	۵-۱- موقعیت جغرافیایی و اوضاع طبیعی عربستان.....
۸۸	۵-۲- شهرهای مهم عربستان.....
۸۸	۵-۳- ویژگی‌های انسانی و اقتصادی عربستان.....
۸۸	۵-۴- نفت در عربستان.....
۸۹	۵-۵- تمدن و ادیان عربستان.....
۸۹	۵-۶- ارتفاعات و نقش نظامی آن‌ها.....
۹۰	۵-۷- تقسیم‌بندی عربستان.....
۹۱	۵-۸- شبکه آب‌ها.....
۹۱	۵-۹- ویژگی‌های سواحل عربستان در خلیج فارس.....
۹۱	۵-۱۰- سواحل عربستان در دریای سرخ به دو بخش مجزا تقسیم می‌شود.....
۹۲	۵-۱۱- مناطق حساس و آسیب‌پذیر.....
۹۲	۵-۱۲- محورهای ارتباطی.....
۹۲	۵-۱۳- وضعیت نظامی عربستان.....
۹۹	بخش ششم: کشور بحرین.....
۹۹	۶-۱- جغرافیای طبیعی.....
۱۰۰	۶-۲- ویژگی‌های انسانی و اقتصادی بحرین.....
۱۰۱	۶-۳- وضعیت نظامی و نیروهای مسلح.....

- ۴-۶- بنادر و لنگرگاه‌ها..... ۱۰۱
- ۵-۶- نیروهای دفاعی..... ۱۰۱
- ۶-۶- موشک‌ها..... ۱۰۱
- ۷-۶- نیروهای مسلح..... ۱۰۱
- بخش هفتم: کشور قطر..... ۱۰۵
- ۱-۷- موقعیت و اوضاع طبیعی کشور قطر..... ۱۰۵
- ۲-۷- عوارض جغرافیایی..... ۱۰۵
- ۳-۷- آب و هوای قطر..... ۱۰۶
- ۴-۷- مشخصات سواحل و بنادر از لحاظ عملیات نظامی..... ۱۰۶
- بخش هشتم: امارات متحده عربی..... ۱۱۱
- ۱-۸- جغرافیای طبیعی امارات متحده عربی..... ۱۱۱
- ۳-۸- ادعای امارات بر مالکیت جزایر سه‌گانه..... ۱۱۲
- ۴-۸- وضعیت نسبی و نیروهای مسلح امارات..... ۱۱۴
- ۵-۸- شورای همکاری خلیج فارس..... ۱۱۵
- بخش نهم: عمان..... ۱۱۹
- ۱-۹- موقعیت طبیعی کشور عمان..... ۱۱۹
- ۲-۹- موقعیت بنادر از لحاظ نظامی..... ۱۲۰
- ۳-۹- ویژگی‌های انسانی و اقتصادی عمان..... ۱۲۱
- ۴-۹- وضعیت نظامی کشور عمان..... ۱۲۲
- بخش دهم: پاکستان..... ۱۲۷
- مقدمه..... ۱۲۷
- ۱-۱۰- جغرافیای طبیعی پاکستان..... ۱۲۸
- ۲-۱۰- آب و هوای پاکستان..... ۱۲۹
- ۳-۱۰- شبکه آب‌ها و نقش آن‌ها در عملیات نظامی..... ۱۳۰
- ۴-۱۰- ویژگی‌های طبیعی منطقه مرزی پاکستان با ایران و افغانستان..... ۱۳۱
- ۵-۱۰- مرز ایران و پاکستان از نظر عملیاتی بودن به سه بخش کلی تقسیم می‌شوند..... ۱۳۱
- ۶-۱۰- تقسیمات سیاسی پاکستان..... ۱۳۲
- ۷-۱۰- شهرهای مهم پاکستان..... ۱۳۳

۱۳۴	۸-۱۰- وضعیت اقتصادی پاکستان
۱۳۴	۹-۱۰- وضعیت نظامی و نیروهای مسلح پاکستان
۱۳۹	بخش یازدهم: افغانستان
۱۳۹	۱-۱۱- موقعیت جغرافیای افغانستان
۱۴۱	۲-۱۱- رودهای افغانستان
۱۴۲	۳-۱۱- دریاچه‌های مهم افغانستان
۱۴۲	۴-۱۱- نواحی کشاورزی افغانستان
۱۴۳	۵-۱۱- اوضاع اجتماعی افغانستان
۱۴۴	۱۱-۱۰- تقسیمات کشوری
۱۴۴	۷-۱۱- زبان مردم افغانستان
۱۴۴	۸-۱۱- مذاهب در افغانستان
۱۴۴	۹-۱۱- وضعیت آبادی افغانستان
۱۴۵	۱۰-۱۶- وضعیت نظامی افغانستان
۱۴۵	۱۱-۱۶- پایگاه‌های هوایی افغانستان
۱۴۹	بخش دوازدهم: ترکمنستان
۱۴۹	۱-۱۲- اوضاع سیاسی و تاریخی ترکمنستان
۱۵۰	۲-۱۲- حدود و موقعیت جمهوری ترکمنستان
۱۵۰	۳-۱۲- عوارض طبیعی کشور ترکمنستان
۱۵۱	۴-۱۲- وضعیت نظامی کشور ترکمنستان
۱۵۵	بخش سیزدهم: جمهوری آذربایجان
۱۵۵	۱-۱۲- جغرافیای طبیعی آذربایجان
۱۵۵	۲-۱۲- شهرها و جمهوری‌های مهم کشور آذربایجان
۱۵۶	۳-۱۲- اوضاع اقتصادی آذربایجان
۱۵۷	۴-۱۲- وضعیت فعلی آذربایجان
۱۵۷	۵-۱۲- روابط آذربایجان با ایران
۱۵۷	۶-۱۲- معابر تاکتیکی واقع در مرز کشور ایران با آذربایجان عبارتند از:
۱۵۸	۷-۱۲- عوارض طبیعی آذربایجان
۱۵۸	۸-۱۲- کوه‌های مهم این جمهوری عبارتند از:
۱۵۸	۹-۱۲- مهم‌ترین رودهای آذربایجان

- ۱۰-۱۳- جزایر آذربایجان در دریای خزر..... ۱۶۰
- ۱۱-۱۳- وضعیت نظامی و نیروهای مسلح آذربایجان..... ۱۶۰
- بخش چهاردهم: کشور ارمنستان..... ۱۶۳
- ۱-۱۴- وضعیت فعلی ارمنستان..... ۱۶۳
- ۲-۱۴- موقعیت جمهوری ارمنستان..... ۱۶۳
- ۳-۱۴- معبر تاکتیکی..... ۱۶۴
- ۴-۱۴- عوارض طبیعی..... ۱۶۴
- ۱۴- وضعیت نظامی ارمنستان..... ۱۶۴
- بخش پانزدهم: کشور قزاقستان..... ۱۶۷
- ۱-۱۵- موقعیت جغرافیایی..... ۱۶۷
- ۲-۱۵- وضعیت کشور قزاقستان..... ۱۶۷
- ۳-۱۵- عوارض طبیعی..... ۱۷۰
- ۴-۱۵- جغرافیای سائبیرستان..... ۱۷۱
- ۵-۱۵- اوضاع اقتصادی قزاقستان..... ۱۷۱
- ۶-۱۵- وضعیت نظامی کشور قزاقستان..... ۱۷۲
- بخش شانزدهم: فدراسیون روسیه..... ۱۷۷
- ۱-۱۶- فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی..... ۱۷۷
- ۲-۱۶- موقعیت جغرافیایی فدراسیون روسیه..... ۱۸۰
- ۳-۱۶- مذهب مردم روسیه..... ۱۸۰
- ۴-۱۶- خلاصه‌ای از تاریخچه روسیه..... ۱۸۱
- ۵-۱۶- چین..... ۱۸۲
- ۶-۱۶- صادرات روسیه..... ۱۸۲
- ۷-۱۶- وضعیت نظامی روسیه..... ۱۸۲
- منابع..... ۱۸۵

پیشگفتار

قدیمی‌ترین یادگارهای بشری بر عرصه خاک حکایت از آن دارد که انسان از دیرباز، پیش از آشنایی با هر چیز دیگر، با طبیعت آشنا گردید. او بزودی آموخت که زندگی او که گزیر و گریزی از آن نیست، جز در طبیعت و با بهره‌گیری از نعمات بی‌شمار آن که دست قدرتمند و مهربان آفرینش برای استمرار حیات و بقا و تعالی وی در اختیارش نهاده، میسر نیست.

آگاهی ساده و بسیط، آغاز پیدایش دانش جغرافیا به معنای عام آن و مقدمه تدریس و تسخیر طبیعت بود. گواه آن، سنگ نوشته‌ها است که پیش از آنکه مفاد و مکتوبات خود را بنمایانند، این حقیقت را متجلی می‌سازند که بشر استعداد نقش پذیری و امکان باندگویی برپایی‌اش را با فهم خالص و بدوی خویش آموخت.

طبیعت، نخستین آموزگار بشر در راهیابی به سوی زندگی بهتر و ارتقاء، آن بوده است و انسان در مکتب طبیعت درس‌هایی که از راه تأمل و تجربه آن آموخت، هنر فراتر رفتن از مرز زندگی حیوانی و ورود به عوالم انسانی را کشف کرد؛ و با کشف هر رمزی از رموز کتاب طبیعت چهره‌ای دیگر از آن رخ نمود و آینه این یافته‌ها و دانش انسان از طبیعت، سنگ زاویه و قاعده‌ی بنای رفیع علم جغرافیا گردید. آثار و تأملات متفکران، دانشمندان و جهانگردان از مطالب و موضوعات جغرافیایی است که در هر دوره در بستر زمان، تحولات تاریخی بسیار یافته است؛ و این حقیقت امروزه بر هر دانشمند آگاه و پژوهشگر روشن است که بسیاری از دانش‌های بشری، مانند: سیاست، اقتصاد، تاریخ، علوم طبیعی و غیره جز با آگاهی از جغرافیا و دارا بودن فهم جغرافیایی نامیسر است. این دانش که به یاری آن همه رشته‌های گوناگون تقسیم می‌شود، در همه‌ی ابعاد زندگی انسان نقش و کارایی خود را به اثبات رسانده است و در ارتباط با سایر علوم در مجموعه معارف بشری جایگاه شایسته‌ای را دارا است.

در راستای آموزش و کسب آگاهی از جغرافیای سیاسی، اقتصادی و نظامی کشورهای هم‌جوار ایران، دانشجویان دانشگاه هوایی شهید ستاری که افسران آینده و کاردان آینده کشور خواهند بود و مسئولیت فرماندهی یگان‌های نیروی هوایی بر عهده آنان قرار خواهد داشت، این مجموعه تألیف و تدوین گردید. امید است با در یافت نظرات و انتقادات صاحب‌نظران در چاپ‌های بعدی بر غنای آن افزوده شود.

عزیز شکوری سال ۱۳۹۳